

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yirmeyah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5570 [1809/1810]

07

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9844

הֲרַפָּא הָיוּ תְהִיָה לִי כִּמוֹ אֲכֹזֵב מַיִם לֹא נֶאֱמָנוּ : (יט) לָכֵן כֹּה־
 אָמַר יְהוָה אֱסֹף־תְּשׁוּבָה וְאֶשְׁיָבָה לְפָנַי תַּעֲמֹד וְאִם־תֹּצִיא יָקָר מִזֶּה לְךָ
 כִּפְיִי תְהִיָה יִשְׁבוּ הַמָּה אֵלַיָּה וְאִתָּה לֹא־תָשׁוּב אֲלֵיהֶם : (כ) וּנְתַתִּיָּךְ
 לָעַם זֶה לְחֹמֶת נְחֹשֶׁת בְּצִוְרָה וּנְלַחֲמוּ אֵלַיָּךְ וְלֹא־יִכְלֹוּ לָךְ כִּי־
 אֶתָּה אֲנִי לְהוֹשִׁיעַךָ וְלְהַצִּילָךְ נֶאֱסִיָּהוּ : (כא) וְהִצַּלְתִּיָּךְ מִיַּד
 רָעִים וּפְדִיתִיָּךְ מִכַּף עֲרִיצִים :

טז (א) וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : (ב) לֹא־תִקַּח לָךְ אִשָּׁה
 וְלֹא

ר ש י

חולה כמו ויאנש ויחלה בזנה של בת שבע : הווי תסוה לי • אתה סוה לי :
 כמו חכז • כחדס שמזטחו נפסק ומנו שאתה מניחני להטעה בידס חכז
 מוקור פוסק פיילוינ"ץ בלע"ז : פעלער האפט , עיין ישעי' ג' ו' מוס לא
 נאמנו • (לסמוך) עליהם : (יט) לכן • בעבור שאני סובל הצרות האלה :
 כה אמר ה' • לי : חס תשיז • אתה ישראל על ידי ואשיבך חני חלי אמר לי •
 לפני תעמוד ואם תוציא יקר מוזולל • חס תוציא חדס סגין מחדס רשע • שתחזירנו
 למוטב : כפי תסוה • שאני גוזר גזרה ואתה מבטלה : ישונוהמה אליך ואתה
 לא תשוב אליהם • ייתיצון חיונו לפתגמך ואת לא תתוב למוטעו בתריסון :

טז (ה) בית

מכלל יופי

[ורבות יכונ"ל פירשו ולדת השבעה על מלכות עשרת השבטים - שעמדו מהם - שבעה משפחות
 מלכים רשעים והם ירבעם וביתו בעשא וביתו עמרי וביתו יהוא וביתו מנחם וביתו פקח והואשע
 הרי שבעה ושאריתם הם בני יהודה ובנימין שנשתירו • ובמדרש תנחומא דרשו הפסוק הזה על
 ירושלם ומנו שבעה מלכים הרשעים יהורם יהואש אחז מנשה חמון יהויכין כדקיהו ל"ט] . נפחת
 נפשה , ענין דאבון ודאנה כמו מפח נפש ומי שיש לו דאבון נפש כאלו נפשו נפוחה ויוצאה ממנו :
 באה , כתוב בא קרי והשמש ימנא לשון זכר ולשון נקבה : בושעה , מלעיל : (י) כיו ילדתני ,
 התי' ולנקבה הנמנאת : מדון , כמורכב : לא נשיתי , ענין חיב פירוש לא נשיתי מהם ולא
 נאו כי והוא כפל דבר וענין הכפל שלא בקשתי אני מהם וגם הם לא נתנוהולי מענמם • או לא
 נשיתי אני בהם והם לא נאו כי המלוה הוא קשור בני"ת והלוה בלא בני"ת : כלה מקללני ,
 אמרו שהוא משנים פעלים מהנמסר ומהמדבר בעדו כי על הנמסר היה אמר מקללו ועל המדבר
 בעדו מקללני • והנכון בעיני שהוא מורכב משנים שרשים מן קלל וקלה כי הם שנים ענינים
 הקללה היא הפך הנדבכה והקלון הוא הפך הכבוד וכן אמר הכב' א' כלו מקללני ומקללני והרכיבו
 שניהם כאחד ואמרו במלה אחת שני ענינים לקצר הלשון ולנחות והומרה ה"א קלה ב"ו וכמהג
 התחלפה במקומות ולולי שהחליפוה והראו למ"ד הפועל בקריאה לא היה נכר במלה ענין קלה :
 (יא) אם לא , ענין שבעה כמו אם לא איתו ודומותי נפשי אם לא כאשר דמיתי כן היתה
 אם לא שרותיך , כתוב ב"ו וקרי ב"ו ד והענין אחר ואותיות או"י מתחלפות ושרשו אחר והיה
 דאוי שאריתך וצא התי' בתי' ק' שלא כמהג והנכון נכר"י וכמהו בחיר"ק התי' ו תפוכותיכם
 החיר"ק ביוקוס כר"י ואל"ף שאר כעלם מהמכתב וְגַם כָּל שְׂרֵית יִשְׂרָאֵל כִּמוֹ שְׂרֵית וְעִינֵי

אחריתך

ירמיה מז

ולא יהיו לה בנים ובנות במקום הזה : (ג) כי כה ואמר יהוה
על הבנים ועל הבנות הילדים במקום הזה ועל אמתם הילדות
אותם וער אבתם המולדים אותם בארץ הזאת : (ד) ממותי
החלאים ימתו לא יפדו ולא יקברו לדמן ער פני האדמה יהיו
ויחרבו וברעב יכרו והיתה נבלתם למאכל לעוף השמים ולבהמת
הארץ : (ה) כי כה ואמר יהוה אל תבוא ביה מרוח ואל תלך
לספור ואל תגד להם כי אספתי את שלומי מאת העם הזה נאם
יהוה את החסד ואת הרחמים : (ו) ומתו גדלים וקטנים בארץ
הזאת רא יקברו ולא יספדו להם ולא יתגדדו ולא יקרח להם :
(ז) ולא יפרסו להם על אבן לנחמו ער מרה ולא ישקו אותם

כוס ר ש י

מז (ה) בית מרחם * ושתה בספרי צפרשת בית פעור ראיתי חזרו לעשות
לכם מרזיתן חבל רבותינו פירשו ומהח חבל : תנוד תקון : כי אספתי את
שלומי וגו' * כשהיה חזרהם חזיהם עושה נדקה ומשפט נחתי לזרעו חסד ורחמים
ושמר ה' חלוק לך וגו' (דברים) ונתן לך רחמים (שם יג) הם הפכו ללענה
משפט ונדקה לארץ הניחו (עמוס ה') חף אני חזרתי ואספתי חלי את חסדי
ואת רחמי אספתי חטואי"ש בלעז. Ottes. (חטעם, בל"א וועקנענאמן)
כמו חסף חלוקים את חרפתי (ראשית ל') : (ו) ומתו גדולים וקטנים *
ואחר שהכל מתים מזה לך לספור : ולא יתגדדו ולא יקרח להם * דרך החלוקים
להתגדד ולשרט נשרס ולקרחת קרחה נראשם ומכל מקום לישראל חסור ולא
הזכירו כאן חלא לדוגמת חבל : (ז) ונח יפרסו * לשון שצירה כמו (דניאל ה')

מנח מכלל יופי

אחריתך כלומר מה שיטאר לך מהזמן בבוא רעתם וכן אמר התרגום אם לא סופך יהא לטוב *
ודוכ פירשו מן משרת קטרין ושריתך היה דגוש לולי הרי"ש כמו צייתך עניתך וענינו כמו
פתחתך וכן כתבוהו רבי יפודה ורבי יונה * ופירוש הפסוק בן הוא אמר לו הקסם לנביא אם לא
אפתח אותך מואסרך ואפניע כך בעת צרתם של ישראל את האויב כי הוא יפגע כך לשבת בארץ
או ללכת עמו ולהיות עם בכבוד והוא מה שאמר רב העבדים לירמיהו הכה פתחתך היום מן
האזיקים אשר על ידך אם טוב בעיניך לבוא אותי בכל בוא ואשים את עיני עליך ואם רע בעיניך
לבוא אחי בכל חלל ראה כל הארץ לפניך וגו' : הפגעתני, לדעת רבי יונה ענין חכה ונקשה
והוא פועל ינח כלומר שאשימו סיבוק ויתחנן לך ויבקש ממך שתעשה איזה דבר שתרצה וכן
דעת רוב המפרשים וכנגד הנביא ידבר * ולדעת רמ"ק הוא ענין פגושת החרב וכנגד ישראל
ידבר כמו שאמר חילך ואוברותיך לבוא אתן : (יב) הירע נרזל, מן חרועים בשבט נרזל ענין
שבר פירושו הירוע נרזל נרזל ונקשת מנפץ כלומר נרזל ונקשת והוא הנקרא ח' ויורו הוא נבוכדנצר
הנח

תרגום אשכנזי ע"ה

פרויא , אונד צייגע קיינע קינדער אין דיוועס אָרט . (ג) דען , זאָ שפּריכט דער עוויגע פֿאָן דען זעהנען אונד טעכטערן , וועלכע היר געבאָהרען ווערדען , פֿאָן דען מיטטערן , דיא זיא געבעהרען , אונד פֿאָן דען פֿעטערן , דיא זיא אין דיוועס אָרט צייגען : (ד) אָן לאַנגווירריגען קראַנקהייטען זאָללען זיא שטערבען ; ניכט בעי טרויערט , ניכט בעגראַבען , צום דינגער דעס פֿעלדעס ווערדען זיא ווערדען . אויך דורך פעסט אונד הונגער ווילל איך פֿילע אויפֿרייבען , אונד איהרע לייכען דען פֿעג געלן אונד רויבטהירען צור שפּיזע געבען . (ה) דער עוויגע פֿוהר פֿאָרט : געהע ניכט אין דאָז לייכענהוין , ניכט צור טרויער , אונד בעצייגע איהנען קיין מיטלייד ; דען איד האַבע פֿויר זיא קיין וואָהלוואַלען , קיינע גנאָדע אונד באַרמהערציגקייט מעהר , שפּריכט דער עוויגע . (ו) פֿאָרנעהמע אונד גערינגע זאָללען אין דיוועס לאַנגע שטערבען , אָהנע בעגראַבען , אָהנע בעטרויערט צו ווערדען ; מאָן ווירד איהרענטוועגען ויך קיינע איינשניטטע מאַכען , קיינע קאָהלען בלאַטטען שעערען ; (ז) קיינע טרויערמאָהלצייט צום טראַסט דער לייטראַגענדען געבען , ביים אָב לעבען

ב א ו ר

עבור חילול הארץ ; מן י"ט עד סוף כנזאה , שעתידים תגוים להכיר אמתת האל ב"ה . (ב, ג) לא תקח וכו' , יען גורתי על הילודים במקום הזה אמותי ה' , לכן לא תקח אשה לכל תוליד פה בניס יבנות . והרד"ק האריך נתמיה , הלא הקטנים לא מטאו , ומתים רק בעון חבותם , ולמה לא ינכלו ילדיו ירמיה שהיה צדיק ? ועוד , הלא לא נגזרה גזירת בחרב ורעב ימותו על כל ירושלים כ"א על מקבתם , כמו שאמר בנבואת יחזקאל והנה מתהרהרה פליטה וכו' , ולמה לא יהיו ילדיו ירמיה מהפליטים האלה ? והשיב : כי במקום הזה הנאמר פה , הוא עכמות , ועליה אמר למעלה ושאריות לא תהיה להם וכו' , ומה האל לנבוא שלא יקח אשה בעכמות , רק ילך לירושלים , ואם יהיה פליטה . עכ"ל הרד"ק בקצרה , כי הוא מאריך בענין הזה בדברי טעם , ופה אין מקומו . הילודים , הם תאר , וכן הילודים במדרש , ואיננו כמו הגולדים . (ד) ממותי תחלואים , מיתת רעב ימותו , כמו שאמר למעלה (י"ד , י"ח) והנה תחלואי רעב . ממותי בתוספת מ"ס המשקל , והוא כמו מביאי עיר . (רד"ק) . ולי נראה , ממותי תחלואים , בתחלואים קאים וארובים ימותו , ר"ל לא ימותו מהר רק יסבלו זמן רב תחלואים ומכאובים , לכן אמר ממותי , שהוא נגזר מבינוני בנין הכבד ממותת . וזה ההפך שכן ממותת וכן המית , כי המית נאמר על כלל העברה מועמד החיים למעמד המות , אפילו אם תהיה העברה הזאת אך כרגע ופתאים ; אמנם ממותת מנאני תמיד כמו שכבר חלה למות , וימות אחת אחת , כמו : ונשא כליו ממותת אחריו (אחרי שאמר : ויפלו לפני יחזקאל) . וכן עמוד נא ומותתני כי אחזני השבן , וכן : שלף חרבך ומותתני (אחרי אשר תרון הפלח רכב את גלגלתו) . ולפי דברי האלה יתכן גם כן כפירוש הרד"ק שהיא מיתת רעב , אגם המת ברעב לא ימות מהרה רק אחת אחת ככ"ל . לא יספרו ולא יקברו , כי כל אחד יהיה טרוד בעצמו , ולא יהיה לופכאי לספיד ולקבור . (ה) מרוח , פירשו חו"ל בית האבל , ואבי רד"ק פירש לשון הרמת קול , בין לבני בין לשמחה , וכן הוא בלשון ערבי מרוח . ואמר האל לנביא לא תספור אותם ולא תניד להם , כי אספתי (לשון לקיחה והסרה , כמו אסף אלהים את חרפתו) לקחתי ממנם השלום והחסד והרחמים אשר נתתי להם , לכן אל תשאל אחת בשלמם . (ו) ולא יתגודדו , הם מטאו ועשו מנהג הגוים להתגודד ולעשות קרחה למת , עתה לא יהיה להם פנאי למעשים האלה . (ז) ולא יפרשו , פירש רד"ק כמו לא יפרשו , והוא כמו פרשה צון בידים , כאדם המכה כף אל כף בעת צרתו (הענדערינגען) , ואמר לא יפרשו על המת , ולא יקמו את החיים . ורש"י ואבי רד"ק פירא

הרגום אשכנזי

לעבדן פֿאַן פֿאַטער אונד מוטטער איהנען ניכט דען טראַסטבעכער רייכען • (ח)
 וואָהנע אויך ניכט איהרען נאָסטמעהלערן בייא, זיטצע ניכט מיט איהנען צעכען •
 (ט) דען, זאָ שפּריכט דער עוויגע צכאות, דער נאָטט ישראל'ס, פֿאַר אייערן
 אויגען אונד אין אייערן טאַגען מאַכע איך אין דיועם אַרטע שווייגען יעדע שטיממע
 דער פֿריידע אונד דער לוסטבאַרקיט, דאָ ליד דעם ברייטיגאַמס אונד דער ברווט •
 (י) ווען דוא איהנען אַללעם דיועם אַנצייגסט, אונד זוא דייך פֿראַגען: וואָרום
 דראַהט אונס נאָטט זאָלכעם גראַסע אונגליק? אונד וואָרין בעשטעהען אונזרע גראַסע
 סען זינדע אונד פֿערגעהונגען געגען דען עוויגען אונזערן גאָטט? (יא) זאָ אַנט
 וואָרטע: ווייל איירע פֿעטער מיך פֿערלאַססען האַבען, שפּריכט דער עוויגע, ווייל
 זיא נאָך פֿרעמדען געטטערן געוואָנדעלט, זיא אַנגעכעטעט, אונד זיך פֿאַר איהנען
 נידערגעוואָרפֿען, מיך אַכער פֿערגעססען אונד מיין געוועטן ניכט בעאַכאַכטעט
 האַבען; (יב) איהר עם אַכער נאָך ערגער אַלס איירע פֿעטער מאַכט, נאָך אימ
 מער איירעם בעזען הערצענס דינקעל פֿאַלגט, אונד מיר ניכט געהאַרט • (יג)
 דרום ווייל איך איך אויס דיועם לאַנדע אין איין לאַנד הינשליידערן, וועלכעם ווע
 דער איהר נאָך איירע פֿעטער געקאַנט האַבען • דאָרט ווערדעט איהר טאַג אונד
 נאָכט פֿרעמדע געטטער אַנבעטען, ווייל איהר בייא מיר קיינע גנאָדע מעהר פֿינע
 דען ווערדעט •

* * *

(יד) פֿירוואָהר! שפּריכט דער עוויגע, דעראיינסט ווירד איינע צייט קאַממען,
 וואָ מאַן ניכט מעהר שוועהרען ווירד: „זאָ וואָהר דער עוויגע לעבט, דער ישראל
 אויס מצרים געפֿיהרט!“ (טו) זאָנדערן: „זאָ וואָהר דער עוויגע לעבט, דער
 ישראל אויס מיטטערנעכטליכען אונד דען איבריגען לענדערן, אין דיאער זיא צער
 שטרייעט, צוריקגעפֿיהרט האַט!“ דען איך ווייל זיא אין דאָ לאַנד צוריקבריינגען,
 וועלכעם איך איהרען עלטערן איינגעגעבען האַטטע •

* * *

(טז) יעצט, שפּריכט גאָטט, יעצט ווייל איך פֿילע פֿיאַער זענדען, דיא זיא אויפֿ
 פֿישען

ב א ו ר

פירטו לשון פרוסת ובזיעת הפת, והוא לשון סעודה, שמצדדן את האכל בעת שמנחמים לו,
 זכן תרגמתי • (ח, ט) ובית משחה לא תבא, איננה אזכרה כי אם נבואת העתידות,
 לא תבא לאכול ולשתות בבית משיחם, כי הנכי משבית וכו' קול שזין וקול שמחה קול חתן וקול
 בלה • (יג) והטלחי, והשלכתי, כמו וינטלם וינשאם, כי נטל עליו • ועבדהם וכו'
 אשר לא אתן להם חניכה • המפרשים נשתקו מבאר המאמר הקשה הזה, וכראה לי שזה פירוש
 יען כי לא אתן להם חניכה, לכן ישגו ברואה לאמר, מכלתי יכולת ה' להושיע לכן עזובי,
 ויעזבו עבודה זרה • או הטעם יען לא ימצאו עזרה כי ילכו לשאול עבודה זרה, כמו שהלך שאול
 לדרוש צבוב, כאשר סר ה' מאתו • (יד) לכן, לשון שנועה, ופה יתחיל הנביא דברי נחמה
 אחרי נבואת הפורענות, ואמר: כשיגיע עת קץ אחרי שסבלו צרות, יקנצם וינאלס מאחץ
 נפון, ואז לא ינבעו עוד סי' אשר העלה את בני ישראל וכו' • (טז) הנני, חזרה הנבואה
 לפורענות ישראל, ואמר משל הדיגים על אותם הנהרגים במרנו, כמו הדיגים שמתים מיד
 כשנודו

כּוֹס הַנְּחֻמִּים עַל־אֲבִיו וְעַל־אִמּוֹ : (ח) וּבֵית־מִשְׁתֶּה לֹא חָבֹא
 לַשֵּׁבֶת אֹתָם לֶאֱכֹל וּלְשִׁתּוֹת : (ט) כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
 אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַגִּנִּי מִשְׁבִּית מִן־הַמְּקוֹם הַזֶּה לְעֵינֵיכֶם וּבִימֵיכֶם קוֹל
 שִׁישׁוֹן יִקוֹל שִׁמְחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה : (י) וְהָיָה כִּי חֲגִיד לְעַם
 הַזֶּה אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ אֵלֵיךְ עַל־מַה דִּבֶּר יְהוָה עָלֵינוּ
 אֶת כָּל־הַרְעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וּמָה עֹנֵנּוּ וּמָה חָטְאוּ אֲשֶׁר חָטְאוּ
 לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ : (יא) וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם עַל־אֲשֶׁר עָזְבוּ אֲבוֹתֵיכֶם
 אוֹתִי נְאֻם־יְהוָה וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיַּעֲבְדוּם וַיִּשְׁתַּחֲווּ
 לָהֶם וְאֵתִי עָזְבוּ וְאֶת־הַזֹּרֵתִי לֹא שָׁמְרוּ : (יב) וְאַתֶּם הִרְעַתֶּם
 לַעֲשׂוֹת מַאֲבְתֵיכֶם וְהִנֵּכֶם הַלְכִים אִישׁ אַחֲרֵי שְׂרָרוֹת לְבוֹהַרְע
 לְבַלְתִּי שָׁמַע אֵלַי : (יג) וְהַטַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת עַל־
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתֶּם אֶתְכֶם וְאֶתְכֶם וְעַבְדֵתֶם שָׁם אֶת־אֱלֹהִים
 אֲחֵרִים יוֹמָם וּלְיַלְתָּה אֲשֶׁר רֹאֲאֶתֶן לְכֶם חֲנִינָה : (יד) לָכֵן הִנֵּה
 יָמִים בָּאִים נְאֻם־יְהוָה וְלֹא־יֹאמַר עוֹד חִי־יְהוָה אֲשֶׁר הֵעֲלָה אֶת־
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאָרֶץ מִצְרַיִם : (טו) כִּי־אִם־חִי־יְהוָה אֲשֶׁר הֵעֲלָה
 אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאָרֶץ צִפּוֹן וּמִכָּל הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר הִדִּיתֶם שָׁמָּה
 וְהָיִי זֹתִים עַל־אֲדַמְתֶּם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבוֹתְכֶם : (טז) הַגִּנִּי שִׁלַּח
 לְדוֹגִים לְדוֹגִים קְרִי רַבִּים נְאֻם־יְהוָה וְדוֹיְגוּם וְאַהֲרִי־כֵן אֲשַׁלַּח לְרַבִּים

צִדִּים

ר ש י

מנח מנח תקל ופרסין שמצדין את האבלים ברחצה ופורסין להם ברכת המנוח
 כי הוא יברך הזבח (שמואל ה'ט') תירגס יונתן חרי הוא פרוס על מזוזה :
 ולא ישקו אותם וגו' • הרי טעם למה שאמרתי אל תלך לספור : (ח) וזית
 מושתה • אשר אמרתי לך למעלה לא תבא זה הטעם הנני משבית מן המקום
 הזה וגו' : (יג) ועבדתם שם אלהים אחרים • ת"י ותפלחון תמן לעממיא פלתי
 טעותא יומס וליני : (יד) לכן • לשון שבועה חף על פי שבגדתם כי שבועה
 היא בידי שאגחול אתכם • לא יאמר עוד וגו' • רבותי דרשו לא שתעקר יציאת
 מצרים ממקומה לא גחולה אחרונה עיקר ויציאת מצרים טפל לה (טז) ודיגים •
 מה דיג שולכו מתוך מקום גדולו חף או ילכדו אותם בתוך העיר ומה עסקי של

ירמיה טז

צידים וצדום מעל פר-הר ומעל כל-גבעה ומנקהי הסלעים :
(יז) כי עיני על-כל דרכיהם לא נסתרו מלפני ולא נצפן עונם
מנגד עיני : (יח) ושלמתי ראשונה משנה עונם וחטאתם על
חללם את-ארצי בנבלת שקוציהם והועבותיהם מלאו את גחלתי :
(יט) יהוה עזי ומעוזי ומנוסי ביום צרה אליך גוים יבאו מאפסי
ארץ קמצ' בוק ויאמרו אך שקר נחלו אבותינו הכל ואין-בם מועיל :
(כ) היעשה-לו אדם אלהים והמה לא אלהים : (כא) לכן הנני
מודיעם בפעם הזאת אודיעם את-ידי ואת-גבורתי וידעו כי-

שמי יהוה :

יז (א) חטאת

ר ש י

דג משנלכד הוא מת כך חזיא עליהם הורגים ואח"כ השלח ציידים לנשאים
ולבזרחים מן החרב אל ההרים והגבעות ונדום להגלותם בשני : (יח) משנה
עונם . את ששנו על עונם לעשות עונות חבותיהם וי"ת כן והשלם לחניינין
קדמאי על הד תרין : (יט) ה' עוזי ומעוזי ומנוסי . חגיטפויימח"נט בלע"ן
Ente mon fuiement. (בל"ה ציח דיר חזט מיינר טו פלוכט) ומנחם חברו
לשון פלא כמו נתת לידיהך גם להתנוסס (ת לים'ס) וכן ה' נסי (שמות ז')
ודגש פתר אותו לשון מנוס ממש : חליך גוים יבאו . סוף האומות לשב חליך
ולעבדך שכם אחד ועמך חיד עשו להם חלשים והמה לא חלשים : מאפסי . כמו
מוקנה : נחלו לשון נחלה : מועיל . לשון תועלת : (כא) כי שמי ה' . שאני
מושל ושליט לקיים גזרתי :

יז (א) צעט

מכלל יופי

הנא מנפין הירוע כחל שלהם הלא אם הם חזקים ונא להם יותר חזק מהם לשנרם ולכחמם :
(יג) ובכל חטאתיך , ובעבור כל חטאתיך והם נמותיך שהם בכל נבליך : (יד) והעברתי ,
צרי"ש פירוש אעביר אותך אל אויביך בארץ אשר לא ידעת : את אויביך , כמו אל אויביך וכן
והראה את הכהן כמו אל הכהן : קדחה באפי , פועל עומד פירושו בערה : (טו) אל לארץ ,
שם . ופירש חרי"קס כי כל זמן שתהיה ארץ אפים עליהם אל תמיתני כמו שאמר חראה נקמתך
מחס ואמר כל זמן שתאריך אפק עליהם תאריך סיי : שאהו , סבלי : (טז) נמצאו ,
בשנמצאו ויהי דבריך , כתוב בוי"ד וקרי דבריך בלא יו"ד לשון יסיד כמו שאמר ויהי והכתוב
דרך פרט והקרי דרך כלל : (יז) בסוד משחקים , רוצה לומר בעצתם כשמתחברים יחד
לשחק ולהגלי העולם : ירך , רוצה לומר מפני יד הנבואה כמו היתה עלי יד ה' וכן ת"י מן קדם
מימך פריש יתיבית וכן תרגם כי זעם מלאחתי ארי נבואה דלווט מליתני . ויש לפרשו מכתך
כמו הכה יד ה' הויה ולפי שהבט והגבורה ביד אחר על המכה כן והמכה והזעם והכאב הוא
בוותם אותו וקללם אותו עד שהיו מכיס אותו כמו שכתוב : זעם , ענינו כעם : (יח) למה
היה , בדגש ומלעיל על ה"ה והוא אחד מן החמשה : נצח , חזק והוא תאר . ובפירוש עולמי
ותמידו שלא יפסק : אנושה , כמו אנושה מביתיה וכאב אנוש רוצה לומר חזקה וכנדה : אכזב ,

תרגום אשכנזי

פ

אישען, אונד פילע יענער, דיא אויף בערגען, היגעלן אונד פֿעלוען. העהלען יאגד
 אויף ויא מאַכען וואָללען. (יז) דען מיינע אויגען זינד אויף אללע איהרע וועגע גע-
 דיכטעט, ניכטס בלייבט סיר פֿערבאָרגען, איהרע זינדען ענטגען מיינען בליקען
 ניכט. (יח) צופֿערערסט ווילל איך זיא צוויאפֿאָך פֿיר דיא זינדע אונד דאָז פֿערגעהן
 שטראַפֿען, וועלכע זיא דורך ענטווייחונג מיינעם לאַנדעס בעגאַנגען האַכען; דען
 מיט איהרען אַבשייליגקייטען אונד גריילטהאַטען האַכען זיא מיין אייגענטהום ער-
 פֿיללט.

(יט) הערר! מיינע שטערקע! מיינע פֿעסטע אונד צופֿלוכט צור צייטרער נאָטה!
 היידען ווערדען נאָך איינסט אויס אַללען ענדען דער ערדע צו דיר קאָטמען, אונד
 שפרעכען: פֿאַלשע געטטער האַכען אונס אונזרע פֿעטער פֿערערבט; אייטעלן
 טאַנד, דער צו ניכטס פֿראַממט. (כ) האַ! וויא קאָנגטע זיך דאָך דער מענש
 אייגען גאָטט מאַכען, דער קיין גאָטט איזט! — (כא) יא, איך ווילל זיא בעלעה-
 רען, ווילל מיינע מאַכט אונד שטערקע זיא לעהרען, אויף דאָס זיא וויססען, דאָס
 מיין נאָהמען עוויגעס וועזען איזט.

ב א ו ר

כַּשְׁנִידוֹ, וּמַלְאֵי הַיָּמִים וְאֵמַר עַל אֹתָם שְׁגִלוּ, כְּמוֹ הַקּוֹת הַנְּכֹדוֹת חַיִּים וְכִלּוּאִים בְּכֻלּוֹב.
 (ד"ר יוד"ק) וענינו, אין מניס ובתרימפני, כי גם בהרים וגבעות ונקיקי סלעים אשר
 יתחנאו שמה, אשלה לדינים ולכידים שיכדו אותם. (יז) כי עיני וכו', כאשר לא נסתד
 מנגד עיני כל חטאתם אשר הם עושים במסתרים, כן לא יוכלו להתחנא מפני העונם.
 (יח) ושלמתי ראשונה, בתחלה אפרע ממכם חילול הארץ, משנה עונם, העונות שגנו
 עליהן, רנה לומר עונותם ועונות אבותיהם, כמו שאמר פוקד עון אבות על בנים, והוא
 בשאחזין מעשי אבותיהם בדיהם. (ד"ק) והרי הוא כאלו שגנו בעונם. ויונתן תרגם:
 ואשלים לתניבין כקדמחין על חד חרין, ופירושו משנה, כפלים. והטאחם, הוא ביאור
 לרש"א דק"א, רנה לומר חנה העון אשר שלמתי ראשונה? היא חטאתם על אשר חללו את
 ארצו. וחכם אחד מחכמי עמים פירש, ושלמתי משנה עונם וחטאתם וכו', אשלים להם חטא
 חילול הארץ שתי פעמים, בשני זמנים, אחד בימי יהויקים ובנו יכניה, ואחד בימי נבדקיהו.
 (יט) ה' עיני וכו', אמר הכניח דרך קריאה, אתה ה', שאתה מעוז לי כגד הכלקמים
 עמי, אשר חליך אנוס ביום נרה! אלה שאני מוכיח על עבודה זרה אינם רנה מדרכס
 הרעה, וידעתי כי יבא זמן שאף הגוים החזקים ישובו ויבואו אליך מאפסי ארץ, ויאמרו איך
 שקר נחלו אבותינו וכו' (מדברי ד"ק). (כ) היעשה, הגוים האלה בעצמם יתפללו על
 טעיות הראשונה, ויאמרו, איך עלה על דעתנו בתחלה שיעשה האדם לו אלהים, והמה לא
 אלהים, אין בהם ממש, לא יועילו לא יושעו. (כא) לכן, בפעם הזאת כשישובו האומות
 אלי, אודיעם את ידי וגבורתי, למען ידעו כי שמי ה', שאני לבדי תקיף ובעל יכולת וקוי
 עולמים.

מכלל יופי

פס נתיספית אל"ף. ובפירושו והוא תאר כמו כזב והוא בשקל ארבע ופירושו תהיה כנגד השם
 יתברך כי היה מתרעם הכניח על שבעתיו ואמר לו וכתתך לעיר מכר זהם היו מקללים
 ומכים אותו ופירושו כמו אכזב כמו מקור כזב. ובאמרו אכזב וזכר התארו ולא זכר המתואר כן
 דרך הכתוב במקומות כמו כעדר הקטנות ומאכלו נריאה: לא כאמרו, ענין קיום: (יט) לפני
 תעמד, העמידה לפני ה' היא התפלה וההודאה לפניו וקבל הכנאות כמו אם יעמוד משה ושמא
 לפני ואברהם עודנו עומד לפני ה' ולא יאמר זה הלשון לא בכניח; מזולל, ענין קלות ובזיון:

תרגום אשכנזי

זו [א] מיט איינערנער גריפֿעל אונד שפייעגעס דעמאָנד איוט יהודה'ס זינדע
 אַנגעשריבען. איינגעגראָבען אויף איהרעס הערצענס טאַפֿעלן, אונד מערקבאַר
 אַז דען עקקען איהרער אַלטערע. [ב] אונדֿערגעסליך, וויא איהנען איהרע קינד
 דער זינד, בלייבען איהנען אויך איהרע אַלטערע, איהרע האַינען בייא גרינען ביי
 מען, אונד אויף האַהען היגעלן. [ג] אַ כערגיגטעס געפֿילדע! דיין פֿערמעגען
 אונד אַללע דייע שטעטע געבעאיד צור בייטע הין, וועגען דייער זינדיגען אנהעהען
 אין אַללען דייען גרענצען. [ד] אונגעבויעט ווירטט דוא דיין אייגענס ערבטהייל,
 דאַז איך דיר גענעבען האַבע, פֿערלאַססען, אונד דייען פֿיינד אין איינעס דיר
 אונגעקאַנטען לאַנדע דיהנען; דען דאַז פֿייער מיינעס צאַרנס איוט ענטצינדעט,
 אונד ווירד עוויג לאַרערן.

* * *

[ה] וַא שפּריכט דער עוויגע: פֿערפֿלוכט איוט דער מאַן, דער זיך אויף מענשען
 פֿערלעסט, אויף דער שטערבליכען מאַכט רעכנעט, אונד זיין הערץ פֿאַם עוויגען
 ווענווענדעט! [ו] ער ווירד איינעס איינזאַמען בוימע אויף עדעס באַדען גלייכען,
 דער זיך דעם

גוטען

ב א ו ר

זי (א) חטאת • לקאפּיטל הזה יט חמש מחלקות • מפסוק א' עד ה' תוכחה על עבודה
 זרה ונבואת השמעת ישראל מהארץ, מן ה' עד ט' מוסר שיאים אדם בטחונו על ה' ולא
 על בני אדם • מן ט' עד י"ב ידבר מרעת יהויקים • מן י"ב עד י"ט חפלה נגד עוזבי ה' ורודפי
 הנביא • מן י"ט עד סוף תוכחה על חילול שבת • בצפורן שמיר, בשפוע האבן החוק הנקרא
 שמיר (דעמאָנט), כמו כשמיר חזק מנור וכו' • וקראו כפורן, כלומר מד ושפוע ככפורן •
 חרושה, ענינו חריתה, והוא מלשון חורט, כמחשבת הקוקקת בקרקע; ואמר: חטאת
 יהודה כתובה על לוח לבס בעט ברזל ונכפורן שמיר, ר"ל לא יוכלו להכחיש חטאתם, כי
 חרותים הם על לב עזמס, זלקרנות, ובקרות המזנס (ויבא למ' ד במקום ב' השמוש),
 ואמר דס הזכחים אשר זרקו על המזנס לעבודה זרה יעיד גם כן על חטאתם • (ב) כזכור,
 כאשר חביב להם זכירת בנייהם לאהבתם איתם, כן חביב להם זכירת מונקותם ואיזרייהם על
 עזרענן, סמוך לעזרענן, כמו ועליו מטה מנשה (רד"ק) • על גבעות, חסר וי' החסור •
 (ג) הררי שדה, רש"י פירוש על ירושלים, היושבת בהר המישור, כי כל סניב העיר מישור,
 ר"ל שדה • ואף אמנם כי ירושלים הרים סניב לה, ולא יתכן לאמר עליה שהיא יושבת במישור?
 אפשר שפירוש שדה מלא הררים, והוא שס הקבן, קננת הרים, לכן תרגמתי (געבירגע),
 כי לשון שדה נוכל גם כן על הררים • ורד"ק מתברר מלת בשדה אל חילוף וכל אוצרותיך וכו'
 (אף על פי שהוא נגד הנגינה), ואמר הררי! (הוא ירושלים) שדה יתלקו האויבים את
 הבירה מכל חילוף ואוצרותיך • ויונתן תרגם על דפלתין על טוריא נחקלא וכו' • כמותיך
 בחטאת, הרי זה מקרא הפוך, והוא כמו בחטאת במותיך, רצה לומר אתן חילוף לבו בעבוד
 חטאת במותיך אשר עשית לעבודה זרה בכל גבוליך (מדברי המפרשים) • (ד) ושטמחה,
 בכל פירושי המפרשים לא ידענו היטב לכיין מלת ובך, ותרגמתי לפי הענין: אתה תשמט ידך
 מעבוד נחלתך אשר נתתי לך (ואפשר שהוא כונת ובך, שתשמט ממך, כלומר מנכסי עמך)
 ותעבוד את חויביך באהבות אחרות אשר לא ידעת • (ה) בה, היא תוכחה על בוטחם
 במצרים ובאשור • ורועו, חזקו ומבטחו, כמו ורוע לא עז • רצה לומר וסומך על בשר ודם
 שיהיה חזקו • יסור לבו, אמר רד"ק כי הוא על דרך תנאי, אם יסור מה' לבו, שיבטח
 דק בלדס ולא־בה', אז הוא ארור, אך אם לא יסור לבו מה', יכול לנשות בעזרת אדם, כי
 הקדס הוא שליט אלוה לעזור את האדם • ודבריו נכוחים ויפריס למשכילי • (ו) כערערן,
 פען

פען